

Wien wij herschapen zijn. En in het verbond wordt ook de omvang of de grens van het zedelijke leven juist getrokken. De godsdienst omvat onze heele existentie. De wet der tien geboden, die in het genadeverbond wordt gegeven, zondert niets uit en omspant alle verhoudingen en gevallen van het menselijk bestaan.

Mijn laatste opmerking is van nog practischer aard en spreekt in verband met het verbond over het geloof.

Men hoort soms het bezwaar, dat de verbondsleer en een verbondmatige prediking valsche gerustheid kweeken, onbezorgd maken voor de eeuwigheid en de zielen met een ingebeelden hemel ter helle doen gaan. Zelfs werd de voorstelling gegeven, dat de gereformeerde verbondsbeschouwing insluit, dat de gedoopte kinderen door een logische conclusie uit het verbond en den doop tot hunne zaligheid besluiten; en hier tegenover werd dan het voorbeeld van David gesteld, die niet bij conclusie, getrokken uit het in-het-verbond-gekozen zijn, maar door persoonlijke beleving en onderwerpelijk bevinding het verbond leerde verstaan¹⁾.

Onschriftuurlijker en tegelijk ongeestelijker voorstelling is haast niet denkbaar. Het verbond is juist niet een beschikking Gods, die den mensch onwetend en onwillens blijft meeslepen, doch in den vollen zin een verbond, waarin de mensch weer tot een vrije en zelfstandige partij gemaakt wordt en aldus ook optreden gaat. Het verbond spreekt uit, dat er twee zijn; en dat, wanneer deze twee, God en mensch, niet op eenige wijze saamgebracht zijn, er ook geen verbond bestaat. En voorts weet ieder die eenigszins met de Schrift op de hoogte is, dat het verbond subjectief gerealiseerd wordt, niet door een logische conclusie; strikt genomen ook niet door de bevinding of ervaring, maar alleen in den weg des geloofs. De Schrift bindt de zaligheid nergens aan een verstandelijke gevolgtrekking, doch overal aan het geloof. Er is voor ons geen kennis van — en geen toegang tot de geestelijke wereld of eenig onderdeel daarvan, en dus ook niet tot het verbond, dan wederom door hetzelfde geloof.

Uit deze bekende waarheid vloeit voor de verbondspraktijk o.a. het volgende voort.

Allereerst blijkt hieruit, dat er nergens minder gevaar voor valsche gerustheid bestaat dan in het verbond en bij een verbondmatige prediking. Geestelijke zorgeloosheid is eerder te verwachten, waar het verbond weinig of niet — dan waar het wel gepredikt wordt. Zoolang de mensch met zichzelf wordt bezig gehouden, is alles nog mogelijk. Maar waar de band tusschen God en ons door het geloof op het allerinnigst wordt aangelegd — en dit is toch het verbond pas! — moet de mensch al zijn bedriegelijke steunsels en de drogredenen van zijn hart varen laten en zich onvoorwaardelijk overgeven aan de genade Gods in Christus alleen.

Voorts wordt hiermee een uitweg gewezen voor een innerlijke moeilijkheid, die zich telkens voordoe. Het kan een oogenblik den schijn hebben, alsof na het vraagstuk, dat in het vorige artikel besproken werd, het verbond zijn zekerheid en zijn troost voor ons verliezen moet. Indien zij toch niet allen Israël zijn, die uit Israël zijn; indien verkiezing en doop elkander niet geheel dekken... komt dan ten laatste toch weer alles niet onzeker te staan; en wat waarborg is er dan, dat voor ons persoonlijk de doop en het verbond inderdaad beduiden, wat er in 't algemeen van beleden wordt?

En in dit zielconflict helpt wederom het geloof alleen. Wie geloovig op zijn doop ingaat, ziet deze moeilijkheid verdwijnen en heeft er voor zich zelf geen hinder meer van, dat doop en verkiezing niet samenvallen. Dit ondergraaft zijn zekerheid, die juist van het verbond uitgaat, op 't minste niet. Het is zeer ongeestelijk te meenen, dat de vastheid en de troost van het verbond te bewijzen of te genieten zouden zijn voor het ongeloof van ons hart. De zekerheid van het verbond kan alleen door het geloof worden verstaan.

En hiermede is eindelijk ook een zeer belangrijk beginsel gegeven voor de beschouwing onzer kinderen en voor de behandeling van allerlei doopskwesties. Zonder geloof komen wij ook bij hen niet klaar. Men versta dit echter goed. Niet alsof het lot der kinderen van het geloof hunner vaders afhankelijk is en alsof dit laatste over hunne zalig-

heid beslissen zou. Maar wel in dezen zin, dat wij de realiteit van het verbond en de betekenis van den doop ook voor onze kinderen niet anders dan door het geloof zien en genieten kunnen.

Dr G. Vos heeft er op gewezen, dat na de reformatie de oudere theologen onbeschroomd te werk gingen in de individualiseering en algemeene toepassing van de bondsbelofte, wat betreft het zaad der geloovigen, dan de latere²⁾. En dit hing ongetwijfeld met het geestelijke levensniveau in dien tijd samen. Toen de kerk uit de volheid des geloofs leefde, had ze ook geen doopskwesties en durfde zij van de kinderen der geloovigen groote dingen te belijden. Het ging haast van nature. De aard van het geloof bracht dit vanzelf mee.

Wanneer wij echter tegenwoordig zooveel doopskwesties rijk zijn; wanneer wij niet meer vol en vrijmoedig durven te aanvaarden wat het Woord Gods leert over de kinderen der geloovigen; wanneer men zelfs in christelijke kringen er toe over gaat om hen feitelijk buiten het verbond te plaatsen, door voor hen niet meer dan een algemeene aanbieding des evangelies te hebben — dan is dit als een ontzaglijk geestelijk decadentie-verschijnsel aan te merken. Dan is dit ontroerend bewijs, dat zelfs binnen de christelijke kerk het ongeloof sterker is dan het geloof en de dood het wint van het leven.

Het is een tegenwoordig te veel voorkomende fout, dat wij bij kwesties over den kinderdoop of bij de beschouwing van onze eigen kinderen ons standpunt nemen buiten of naast het verbond; dat wij a.h.w. van buitenaf tegen het verbond aankijken en dan beginnen te vragen, hoe dit is en dat mogelijk kan zijn.

Maar aldus is de weg Gods en aldus is ook het verbond niet. Het verbond — zal 't recht verbond zijn — vraagt, dat wij zelf geloovig er midden in staan en leven; en wie daar staat, verleeft al zijn ongeloovigheden en geloof ook en moet zelfs gelooven, alles wat het Woord en het verbond hem ook aangaande de kinderen, te gelooven beveelt.

E. D. KRAAN.

¹⁾ A. B. Davidson, art. 'Covenant in Hastings' Enyclop. of the Bible I, 509—510.

²⁾ Bavinck, Dogmatiek 611—614, III 208—213.

³⁾ A. M. Berkhoff, t.a.p. blz. 27—28.

⁴⁾ A. M. Berkhoff, t.a.p. blz. 27—28 en 13.

⁵⁾ T.a.p. blz. 63.

UIT DE SCHRIFT.

Opstanding en volharding der heiligen.

En Ik geef hun het eeuwige leven; en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid en niemand zal ze uit Mijn hand rukken. Johannes 10:28.

De volharding der heiligen — alleen dogma? Zoo stellen velen van uw medechristenen het voor, o mijn ziel.

Zij geven het uit voor een stuk Gereformeerd intellektualisme.

Zij meenen, dat het de zenuw voor uw heiligmaking verrukt, zoodat zij naar één zijde overbelt en kreupel door het leven gaat.

De volharding der heiligen — het is een van die stukken van uw allerheiligst geloof, die gij alleen, in isolement, moet belijden.

Daarom kan juist op dit punt zoo gemakkelijk twijfel u bespringen of gij wel achter de waarheid zijt.

En toch, Gods Woord leert het u.

Dat alleen ware genoeg.

Maar daarbij blijft het niet. Het Woord doet u ook zien, waarom het zoo moet. En de Heilige Geest schenkt u zulk een beleving, dat gij uitroept in oogenblikken van geestelijke verheffing: het kan niet anders.

Indien er geen volharding der heiligen ware... dan zou Christus niet opgewekt zijn.

Dan waart gij nog midden in uw zonden.

Wanneer gij ook maar een weinig leeft uit het geloof, dat gij medelevend gemaakt zijt met Christus, dan moet gij wel volharden in de leer der volharding.

Want wat zou dat voor een opstandingsleven zijn, dat uit de opwekking van Christus u toevloeit en dat weer tegen den dood kon worden ingruild?

Dan zou Christus niet waarlijk den dood hebben verslonden tot overwinning.

Dan zou Hij voor u slechts verworven hebben een tijdelijk leven met sterftsmogelijkheden.

Dan zou het een leugen in Zijn mond zijn geweest. Ik geef hun het eeuwige leven.

Want aan die Koninklijke gift is niet als toegift verbonden de belofte, dat gij niet verloren zult gaan in der eeuwigheid.

Die belofte is noodzakelijk in die gift begrepen.

De eerste is een onafscheidelijk gevolg van de laatste.

Het eeuwige leven kan niet verloren worden. Daar is het het eeuwige leven voor.

Zoo gij dan aan de opstanding uw Heeren het eeuwige leven dankt, dankt gij daaraan ook uw volharding.

Hebt gij, mijn ziel, op het voorbij Paaschfeest de opstanding van Christus met uw volharding in verband gebracht?

Of hebt gij misschien aan die groote verborgenheid van de volharding der heiligen niet eens gedacht?

Dan bruiste het opstandingsleven in u niet sterk!

Dan was uw Paaschvreugde slechts matig!

Tracht dan door geloofsvoering en gebedswersteling die geestelijke schade in te halen.

Dat niet bij u gelijk bij zoovelen de leer van de volharding der heiligen zich afzondere van het leven!

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

— Een pleidooi voor de onverdraagzaamheid.

Ook dit jaar hebben in de Paaschweek de predikanten van allerlei richting hun opfrisschende excursie gemaakt, hetzij naar Utrecht, hetzij naar Amsterdam.

Deze theologendagen worden hoe langer hoe drukker bezocht.

Wie in de bladen de verslagen van de gehouden referaten leest, zal toestemmen, dat de referenten zich hooge eischen stellen.

Ook de debatten, voorzover die door de reporters juist worden weergegeven, staan op hoog plan.

De materiële verbetering, welke gedurende de laatste tien à vijftien jaar de positie van de predikanten heeft ondergaan, is voor de ideële opvatting van hun taak allerm minst fnuikend geweest. Veeleer heeft zij die bevorderd.

Op het ongewone van dit verschijnsel mag wel eens gewezen.

Erga overal toch ziet men het tegenovergestelde.

Wij schrijven dit natuurlijk niet om het streven naar noodzakelijke lofsverbetering ook maar ergens tegen te werken.

Maar voor het genoemde feit mag zeker wel de aandacht opgeëischt.

De kerken hebben het in hun predikanten te waardeeren, dat zij niets van hun idealisme hebben verloren.

Zou — wij vragen slechts — dit resultaat ook hiermee verband houden, dat over het algemeen onze predikanten zich van al wat naar loon-actie zweemt, angstvallig hebben onthouden?

Dan, wij keeren tot de Paaschconferenties terug.

De vergadering van onze Gereformeerde Predikantenvereeniging stelde belangrijke onderwerpen aan de orde en mocht zich, niettegenstaande zij de concurrentie had te doorstaan van een politieke vergadering, waarvoor onze predikanten zich stellig niet minder interesseeren, zich in een aanzienlijke belangstelling verheugen.

Toch willen wij niet over deze vergadering schrijven.

Als de referaten in druk zijn verschenen, bieden zij mogelijk wel aanleiding tot nadere bespreking.

Wij vragen even de attentie voor wat op de vergadering van „Moderne Theologen" te Amsterdam gebeurde.

Daar schrok men op door een ongewoon geluid.

Het referaat, dat Dr J. L. Snethlage daar hield, had wel iets weg van een knuppel, geworpen in het hoenderhok.

Men tjoktjokt in de modernistische ren en elken lieven dag opnieuw zoo vreedzaam van verdraagzaamheid.

Men klaagt er zoo gezellig over de onverdraagzaamheid van anderen.

Men stoft er zoo gaarne op, dat alleen het modernistisch beginsel verdraagzaamheid waarborgt.

En nu komt er zoo waar een van de eigen familie de rust verstoren.

Dr Snethlage toch hield een pleidooi voor de onverdraagzaamheid.

Hij gispde de verdraagzaamheid van zijn geest verwanten als een gevolg van laksheid, beginselloosheid, scepticisme.

En hij deed dat in zulke krasse bewoordingen, dat men hem bijna den bijnaam van apostel der onverdraagzaamheid zou geven.

Hier volgt het verslag van zijn referaat, dat blijkbaar door hemzelf is opgesteld en aan de bladen is afgestaan:

Het waarheidsbeginsel is in ons hedendaagsch modernisme sterk op den achtergrond gedrongen, aldus spr., en het streven naar verdraagzaamheid in gelijke verhouding op den voorgrond getreden. Zowel in rechtelijke als in linksche kringen heeft de overtuiging postgevat, dat vrije godsdienstige heden ten dage be- teekent; een ieder in zijn godsdienstige overtuiging on- aangeast willen laten. Leven en laten leven is de leze, die thans ook op godsdienstig terrein opgeld doet. Het is een soort religieuze Monroeleer geworden: de ortho- doxie voor de orthodoxen en de vrijzinnige religie voor de vrijzinnigen en verder van woerskanten de hande- thuis.

Matheid... heidsbeginsel... godsdienstig... kerkerheid... moediger... anders... beelden... Laten wij... eigendoms... is de tijdge... spreek. He... onderwijs... het goed re... den in de g... gewenscht... zich niet la... voorkur n... beschouw... liken wi... dienstbaar... wereldlijke... het kinderg... wij zijn ruit... geest erdoo... wordt uitge... geloof er he... lang wij nie... kwelt hebb... heid. Wij zi... systematisch... zaamheid z... Ook de o... de wijd ver... naar Christ... kanseloespr... de keerzijde... logen zich b... te zijn van... leest Schw... maar niet z... sterfeling m... dan wel ge... weet lemane... ratie van de... man is gaar... die er zich... denten van... Verdraag... beginsel... ligie hand... heid met ec... gewetenstri... wetensvrijh... gen moeten... mellen? Be... gewetens v... heilgdomm... meer inzien... er zich over... den moed... onderofficie... zijn kinder... enige leere... Het heroe... zin in zoove... blijven eerb... gen niet du... de methode... milde, waan... Geen onversch... teederling d... vollen e.d... den toets d... kunnen doe... Onze taal... roeping van... mythische... den Spr. w... ons, zoo ein... gang der... Christen-a... Aan ons de... Natuurlijk... tegen niet u... Een der... neutraliseere... een referaat... Een ander... en deed ee... hooren... Aan zoo i... Wij zoude... hebben gezi... Toch laat... lage in deze... Zou hij n... geestverwant... Want men... bedendanger... rentie voor... ontkennen... Diepere ge... vrede hebbe... De telkens... soort van ge... niting darva... Maar kars... den impulsie... Dit zijn... het modernis... In elk gev... niet ontsnap... Het zou v... geestelijke... worden ges... Men heeft... zijde euvel g...

gevolg van de
erlaren worden
voor.
ag uws Heeren
zij daarom ook
bije Paascheest
uw volharding
groote verbor
sigen niet eens
ven in u niet
chts matig
ing en gebeds
in te halen.
en de leer van
afzondere van
HEPP.

EN.

heid.
schweek de pre
n opfrissende
cht, hetzij naar
oe langer has
an de gehouden
it de referenten

door de repor
in op hoog plan
gedurende de
tie van de pre
de ideële op
nikend geweest.

ijnsel mag wel
genovergestelde
om het streven
ok maar ergens
mag zeker wel

predikanten te
idealisme heb

te resultaat ook
het algemeen
naar loon-achie
iden?
ferenties terug
meerde Predi
e onderwerpen
egenstaande zij
in een politieke
inten zich stel
in een aanzien

ze vergadering

schenen, bieden
ere bespreking
oor wat op de
en" te Amster

gewoon geluid
age daar hield
d, geworpen in

che ren eiken
van verdraag

de onverdraag

alleen het mo
eid waarborgt
van de eigen

idool voor de

van zijn geest
heid, beginsel

bewoordingen,
an apostel der

referaat, dat
id en aan de

dendaagsch in
edrongen, aldus
heid in gelijke
den. Zoowel in
t de overtuiging
en ten dage be
overtuiging on
leven is de leus
apgeleid doel. Het
orden: de ortho
nige religie xoo
nien de handen
rekenen

Matheid en scepticisme ten aanzien van het waarheidsbeginsel zijn de kenmerken van het hedendaagsch godsdienstig Modernisme. Hoe meer de innerlijke onzekerheid in onze kringen veld won, een des te edelmoediger pose namen wij ten aanzien onzer tegenstanders aan. Spr. verduidelijkt dit met tal van voorbeelden.

Laten wij vooral niet meenen, dat wij het uitsluitend eigendomsrecht van deze geesteshouding bezitten. Het is de tijdgeest, die door ons, maar ook door anderen spreekt. Het taatsbare blijk is de pacificatie van ons onderwijs. Wij hebben openlijk erkend, dat alle ouders het goed recht bezitten hun kinderen te laten opvoeden in de godsdienstige overtuiging, die zij het meest gewenscht achten. De Staat heeft uitgesproken, dat hij zich niet langer vermeent, eenige leiding te geven of voorkeur uit te spreken ten aanzien van de wereldbeschouwing, waarin onze jeugd wordt opgevoed. Dus kijken wij belangstellend toe wanneer de school wordt dienstbaar gemaakt aan het aankweeken van voorwereldlijke of middeleeuwsche levensbeschouwingen in het kindergemoed. Wat de gevolgen ook mogen zijn, wij zijn ruim en verdraagszaam geweest. Of onze volksgeschiede erdoor vergiftigd wordt, of de schatkist erdoor wordt uitgeput, of bekrompenheid, huichelarij en bijgeloof er hoogtij door gaan vieren, dat is bijnaak zo lang wij niemand in zijn godsdienstige overtuiging gekwetst hebben, want dat is de zonde bij uitnemendheid. Wij zijn zoo verdraagszaam geworden, dat wij het systematisch aankweeken van de grootste onverdraagszaamheid zijn gaan aanmoedigen en financieren.

Ook de orthodoxie is het slachtoffer geworden van de wijd vertakte beginselloosheid. Beschouw immers naar Christologie eens op den keper. Eenerzijds in kantseltoespraken de uitbundigste Jezusadoratie. Maar de keerzijde is, dat niet een van de honderd orth. theologen zich heden ten dage de moeite geeft op de hoogte te zijn van het Nieuw-Testamentisch vraagstuk. Men leest Schweitzer's „Aan den zoom van het oerwoud", maar niet zijn boek over het Jezusprobleem. Er is geen sterveling meer, die er belang in stelt of de Zoon gelijkt dan wel gelijkvormig aan den vader was. Nauwelijks weet iemand meer wat dit verschil beteekent. De adoratie van de hedendaagsche Christenen voor hun leidman is gaan gelijken op de vereering van Don Quichote, die er zich ook principieel van onthoudt de anteceden ten van zijn Dulcinea te onderzoeken.

Verdraagszaamheid ten aanzien van het beginsel en beginselloosheid gaan dus in onze hedendaagsche religie hand in hand. Men verdiedt de verdraagszaamheid met een beroep op het schoonschijnende woord: gewetensvrijheid. Maar beteekent eerbiediging van gewetensvrijheid, dat wij de krankzinnigste overtuigingen moeten ontzien zoodra zij zich als „geweten" aanmelden? Beteekent zij, dat wij voor de op hol geslagen gewetens van de grootste domooren en phantasten als heilighdommen halt moeten houden zoodra zij zelf niet meer inzien hoe dwars en verblind zij zijn? Spr. heeft er zich over verwonderd, dat een rechter onlangs nog den moed vond de vrijheid aan te randen van een onterofficier, wiens geweten hem strengelijk verbood zijn kinderen naar school te zenden, daar God de enige leermeester der menschenkinderen is.

Het beroep op gewetensvrijheid heeft vlg. spr. alleen zin in zoover het beteekent, dat wij den mensch zullen blijven eerbiedigen, ook al kunnen wij zijn overtuigingen niet dulden. Zij beteekent een humanisering van de methoden onzer overreding. Spr. verdiedt een milde, waar niterst principieele onverdraagszaamheid. Geen onverdraagszaamheid dus meer, die met de verbedering der harten overhoop ligt. Brandstapels, schavotten e.d. zijn vormen van onverdraagszaamheid, die den toets der hedendaagsche humaniteitsgedachte niet kunnen doorstaan.

Onze taak is onafwendbaar. Het is de historische roeping van ons modernisme geweest om tegen de mythische wereldbeschouwing den strijd aan te binden. Spr. wekt tot een nieuwen Kulturkampf op. Aan ons, zoo eindigt hij, de zware taak om tot den ondergang der mythische wereldbeschouwing, zoowel in Christen- als in heidenlanden, het onze bij te dragen. Aan ons de moed der onverdraagszaamheid.

Natuurlijk bleef bij de discussie protest daar tegen niet uit.

Een der debaters trachtte het gesprokene te neutraliseren door het meer een boutade dan een referaat te noemen.

Een ander valte het echter hoogst ernstig op en deed een woord van strenge waarschuwing hooren.

Aan zoo iets is men in dien kring niet gewend. Wij zouden gaarne de onthutste gezichten eens hebben gezien.

Toch laat het zich kwalijk denken, dat Dr Snethlage in deze een eenling zou zijn.

Zou hij niet hebben uitgesproken wat andere geestverwanten allen in stilte durfden denken?

Want men moge zeggen wat men wil, dat het hedendaagsche modernisme ziek ligt aan indifferentie voor de waarheid, valt toch moeilijk te ontkennen.

Diepere geesten kunnen daarmee niet duurzaam vrede hebben.

De telkens openbaar wordende drang naar een soort van geloofsbelydenis beschouwen we als een uitging daarvan.

Maar karakteristieker nog is de filippika van den impulsieven Dr Snethlage.

Dit zijn symptomen, die ons doen vragen of het modernisme heden geen kentering doormaakt.

In elk geval mag dit aan onze opmerkzaamheid niet ontsnappen.

Het zou van meer belang kunnen zijn dan menige geestelijke strooming, waarover breede artikelen worden geschreven.

Men heeft het ons indertijd van modernistische zijde euvel geluid, toen wij het modernisme tot het

antichristendom rekenden, dat den weg bereidt voor den Antichrist.

Men vond dat eenvoudig verschrikkelijk.

Maar wie daarnaast legt de uitspraken van Dr Snethlage over de niet-verwaterde orthodoxie zal zijn oordeel wat moeten inbinden.

Zonder twijfel heeft hij mede ons op het oog, als hij spreekt over „het aankweeken van voorwereldlijke of middeleeuwsche levensbeschouwingen in het kindergemoed" op de scholen.

Wij staan volgens hem mede schuldig aan vergiftiging van den volksgeest, aan bekrompenheid, huichelarij en bijgeloof, welke thans heeten hoogtij te vieren.

Misschien legt hij ook ons ten laste, dat wij de „krankzinnigste overtuigingen" als geweten aanmelden.

En zeker is zijn opwekking tot den strijd tegen de mythische wereldbeschouwing ook tegen ons gericht.

Want daarvoor kent hij ons wel, dat hij ons niet zal katalogiseren onder die orthodoxie, welke het slachtoffer is geworden van de wijdvertakte beginselloosheid.

De heftige taal, waarin Dr Snethlage tot onverdraagszaamheid aanzet, bewonderen wij niet.

Van den meest principieelen Gereformeerde kan men nauwelijks iets dergelijks verwachten.

Toch heeft Dr Snethlage gelijk, wanneer hij verdraagszaamheid een kenmerk van onzen beginseloozen tijd noemt.

En in dat opzicht kan zijn rede ook ons wakkeren, om hierin den tijdgeest te wederstaan.

Tegen verdraagszaamheid ten aanzien van leugeneer en leugenenwerken heeft niemand minder dan onze verhoogde Heiland ons gewaarschuwd.

Hij preekt het in de gemeente van Efeze, dat zij de kwaden niet kon verdragen en dat zij beproefden die zich uitgaven voor apostelen en het niet waren, maar leugenaars werden bevonden, uit te werpen. Ook dat zij de werken (in Openb. 2:15 de leerling genoemd) der Nikolaieten haatte, welke Hij ook haat. (Openb. 2:2, 6).

Hoezeer het ook in onzen van humanisme door-drenkten tijd als een dissonant moge klinken: er is een heilige onverdraagszaamheid.

Zij richt zich niet tegen personen, maar tegen beginselen.

Zij kiest niet geweld, maar overtuiging tot wapen.

Zij wordt ingegeven door liefde, door liefde tot God, door liefde tot de waarheid, door liefde tot de vijanden der waarheid, opdat sommigen tot bekeering komen.

Heilige onverdraagszaamheid kan echter niet worden gemist.

Zij bewaart ons voor velerlei indifferentisme: religieus indifferentisme, kerkelijk indifferentisme, dogmatisch indifferentisme.

— Modernistische Geloofsbelydenis. II.

De verschillende geloofsbelydenissen zijn bijna alle op eigen wijze tot stand gekomen.

Een vaste regel, waarnaar confessies worden opgesteld, weet de symboliek, de wetenschap, welke zich onder meer ook hiermee heeft bezig gehouden, niet aan te geven.

Van tevoren kan men daarom niet verzekeren, dat uit het geschrift van Dr C. E. Hooykaas „Tien hoofdpunten van ons Geloof" geen modernistische geloofsbelydenis kan groeien.

In ieder geval echter lijkt het er nu nog niet op. Het woordeke „ons" in den titel is op zijn minst voorbarig.

En laten wij ook dit er aan mogen toevoegen: het modernisme zou sterk moeten veranderen eer het een gemeenschappelijke belydenis kan aanvaarden.

Dat zal zeker niet zonder scheuring kunnen geschieden.

Hoe die scheur in het modernisme dan loopen zal, kan niemand voorspellen.

Want zelfs de groepeerings teekenen zich nog niet duidelijk af.

Het individualisme heeft er nog weelderiger dan zelfs in de ethische richting.

Ieder geloofd er wat goed is in zijn eigen oogen.

Voorloopig doet men dan ook het veiligst het „ons" de kracht toe te kennen, welke een pluralis rhetoricus heeft.

Toch is de poging van Dr Hooykaas te loven.

Hij is niet de eerste de beste in de modernistische beweging van thans.

Als hij behoefte gevoelt om den inhoud van zijn geloof uiteen te zetten en daarbij de Protestantenvoet achter zich heeft, mag de betekenis daarvan niet worden onderschat.

Alleen zal hij wel niet de illusie voeden, dat hij daarmee ook in eigen kring bevrediging wekt bij hen, die over den geloofsinhoud van het modernisme als gemeenschap gaarne meer vernemen.

Echt journalistiek doet hij aan de geloofsbelydenis een gesprek als inleiding voorafgaan.

Een studiegenoot, niet-theoloog, had zijn ontevredenheid aan hem geklaagd.

„Hoe weinigen — zoo zegt hij van zijn geestverwanten — kunnen zeggen, wat ze gelooven.

Hoe weinigen gelooven werkelijk iets, met hart en ziel, met een zekerheid, waarvan ze weten, dat niets en niemand hun die ooit zal kunnen

afnemen. Zeg, durf je het wel aan, als dominee, iemand pardoos te vragen: bent u geloovig? of: Meneer, mevrouw, vertel u me eens, wat is uw godsdienst? Neen, je draait er omheen en je vraagt of men ook belangstellend is, dat is zoo de voorzichtige vraag. Maar daarmee leg je de armoede bloot, die je niet erkennen wilt."

En na het meer psychologisch, dan direkt materiele antwoord, dat de schrijver gaf, gaat de klager voort:

„Maar zie je, jullie preekers zijn soms zoo irriterend secuur. Als men je van den kansel hoort oorenen, dan weet je het toch zoo goed. Je weet het nog veel beter dan een gereformeerde. Die beroept zich te minste nog op een tekst of een geloofsartikel: de hoorders worden geacht die ook te kennen, en de basis van de geloofwaardigheid en het gezag van die teksten te aanvaarden. A la bonheur, als je daaraan niet meedoet, sta je er buiten; dat is zoo klaar als iets. Maar jullie beroept je op in je zelf inwonende zekerheid, waarvan je ook wel rekenschap kunt geven, dat betwijfel ik niet, maar die dan toch alleen gedeeld wordt door diegenen van je hoorders, die daarvan ook in den gemoede en met hun rede verzekerd zijn. Van ons wordt verwacht, dat wij ons niet buigen voor het gezag van een tekst-als-tekst, en dat wij ook niet zullen aanvaarden, bloot omdat ze van-den-kansel komt! Maar daardoor voelen wij onder de preek juist zoo verschrikkelijk die persoonlijke aansprakelijkheid voor ons geloof. En wanneer je ons dan toch zoo, als vanzelfsprekend, als geloofsgemeenschap aanspreekt, dan verzet zich in de besten van ons juist de geloofsernst en dan roepen we jullie toe: Domine, je overschat ons."

Dat bezwaar is zeker niet mis.

Het geeft een puzzel op, dat dit boekje niet oplost.

En de vriend maakte het niet gemakkelijker door het gesprek te besluiten met de vraag: „Maar zeg, zou je kunnen opschrijven wat er nu (naar je persoonlijk inzicht) door de gemeenschap van je kerk als geloof bezeten en doorleefd wordt? Niet door elken persoon daar, hoofd voor hoofd, maar toch wel als een soort gemeenschapsbezit van de gemeente?"

Mij dunkt, als Dr Hooykaas zijn vriend, nadat deze het boekje gelezen heeft, nog eens ontmoet, zal hij wel moeten hooren, dat hij nog niets wijzer geworden is.

Hierop zal zijn twijfel zich samentrekken: is wat gij hier hebt beleden wel waarlijk een soort gemeenschapsbezit?

Welke nu de tien hoofdpunten van het modernistisch geloof volgens Dr Hooykaas zijn?

Het blijkt uit dit schema:

- I. De zielkundige inhoud:
 1. Zin van het leven.
 2. Onze vrijheid.
 3. Het oordeel.
 4. Roeping.
 5. Onze gemeenschap.
- II. De dogmatische uitbeelding:
 6. God onze Schepper.
 7. Onze hemelsche Vader.
 8. Gods trouw.
 9. God onze Heer.
 10. God in de menschheid.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

„De avonturen van den muzikant".

Eenigen tijd geleden werd mij naar aanleiding van een gehouden lezing gevraagd, over het laatst-verschenen boek van Augusta de Wit: „De avonturen van den muzikant" een bespreking te geven in ons blad.

Tot nu toe deed zich de gelegenheid daartoe niet op, maar thans wil ik gaarne de gegeven belofte inlossen en in dit artikel iets zeggen over het genoemde boek, ook trachten te beantwoorden de vraag, die in het aangegeven verband mede werd gedaan: in hoeverre dit nieuwe boek past in het kader van 't geheele oeuvre der Schrijfster. „De avonturen van den muzikant" is geheel een modern boek.

Modern vooreerst in zijn zielkundige ontleding. Die is naar den stijl dien Dr P. H. Ritter ergens aldus aangeeft: „het in zichtbare voorstellingen uitdrukking geven aan een in den geest inwonend bewustzijn".

Maar modern ook, wat betreft de mededeeling van het gebeuren. 't Is n.l. karakteristiek voor den nieuwsten roman dat, als van tusschen laaghangende wolken een stukje hemelblauw, telkens door het waas van beschouwen even iets van het verhaal, het actieve te zien komt, juist zooveel, als de Auteur voor zijn spiegeling noodig heeft. En dan sluit zich weer de sluier van beschouwing over het gebeuren toe en staat de lezer weer te midden van de abstracties.

Ongetwijfeld ligt in dit moderne iets werkelijks, in zooverre in het leven ook de stage wisseling zich opdoet van gebeuren en reflex, en naast, of beter over de feitelijke verhoudingen een altijd veranderend en snel-zich-ervormend gedachtenleven zich uitbreidt. Maar de romans worden er